

INNIVATSION IQTISODIYOTDA MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH YO'LLARI

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Samarqand filiali.

Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes

kafedrasi o'qituvchisi

Umirov Islombek Furqativich

+998933516500

TDIU Samarqand filiali, talabasi

Izzatov Tohir Asad o'g'li

izzatovtohir17@gmail.com

+998979477080

Annotatsiya. Ushbu maqola texnologik innovatsiyalar, raqamli transformatsiyalar, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi hamda kichik va o'rta korxonalarining hissasiga e'tibor qaratib, innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishning joriy tendentsiyalarini o'rganishga qaratilgan. Mazkur maqola texnologik innovatsiyalar sohasidagi joriy tendentsiyalar va istiqbollarni o'rganadi, raqamli iqtisodiyotning turli tarmoqlarga ta'sirini baholaydi, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan strategiyalar samaradorligini tahlil qiladi, innovatsion rivojlanishda kichik va o'rta korxonalar muhimligini ta'kidlaydi. Maqolaning yakuniy qismida asosiy xulosalar shakllantirilgan va kelajakda innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyalarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: iqtisodiyot, innovatsiya, zamonaviy, ishlab chiqarish, texnologiya, strategiya, raqamli iqtisodiyot, korxonalar, jarayon, biznes.

РОЛЬ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

***Аннотация.** Целью данной статьи является изучение современных тенденций развития инновационной экономики с акцентом на технологические инновации, цифровую трансформацию, государственную поддержку и вклад малых и средних предприятий. В данной статье рассматриваются современные тенденции и перспективы в сфере технологических инноваций, оценивается влияние цифровой экономики на различные отрасли, анализируется эффективность стратегий государственной поддержки, подчеркивается важность малого и среднего предпринимательства в инновационном развитии. В заключительной части статьи сформулированы основные выводы и даны рекомендации по совершенствованию стратегии развития инновационной экономики в будущем.*

***Ключевые слова:** экономика, инновации, модерн, производство, технологии, стратегия, цифровая экономика, предприятие, процесс, бизнес.*

THE ROLE OF TECHNOLOGICAL INNOVATIONS IN THE MODERN ECONOMY: TRENDS AND PROSPECTS

***Annotation.** This article aims to explore current trends in the development of the innovation economy, focusing on technological innovation, digital transformation, government support, and the contribution of small and medium-sized enterprises. This article examines current trends and perspectives in the field of technological innovation, assesses the impact of the digital economy on various sectors, analyzes the effectiveness of state-supported strategies, emphasizes the importance of small and medium-sized enterprises in innovative development. In the final part of the article, the main conclusions are formulated and recommendations are given for improving the strategies for the development of the innovative economy in the future.*

***Keywords:** economy, innovation, modern, production, technology, strategy, digital economy, enterprise, process, business.*

Kirish. Hozirgi vaqtda innovatsiyalar iqtisodiyotni rivojlantirishning eng xarakterli xususiyatlaridan biriga aylanib bormoqda. Yaqinda bu nom ekzotik, noma'lum va hatto professionallar orasida ham unchalik aniq bo'lmagan narsani eslatardi, ammo endi innovatsiyaning o'zi ham, uning tushunchalari ham dunyoni tezda zabt etmoqda. Innovatsion jarayonda jiddiy rol o'ynaydigan va innovatsiyalarni korxonalar uchun strategik resursga aylantiradigan xalqaro kapital bozori kengayib bormoqda, bu borada unga yangi moliyaviy tuzilmalar unga yordam bermoqda. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalarga ko'pincha odamlarning bevosita salbiy munosabati va pozitsiyasi to'sqinlik qiladi. Biroq, O'zbekistonda paradoksal vaziyat rivojlanmoqda, ya'ni butun jamiyat innovatsion jarayonlarga ijobiy munosabat va qo'llab-quvvatlashni bildirayapti. Xususan, O'zbekistonda qabul qilingan ko'plab normativ-huquqiy hujjatlar va ijtimoiy tarmoqlarda keng muhokamaga qo'yilgan qonun loyihalari da o'z aksini topgan. Innovatsion faoliyat to'g'risida 2020 yil 27 iyuldagi O'zbekiston Respublikasining Qonuni, Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi "2017–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishlari bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili"da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to'g'risida"gi prezident farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirishga oid davlat siyosatini tubdan yangilash chora-tadbirlari to'g'risida» 2020 yil 26 martdagi PF-5975- son Farmoni , «O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to'g'risida» 2020 yil 26 martdagi PQ-4653-son, «Aholini tadbirkorlikka jalb qilish tizimini takomillashtirish va tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida» 2020 yil 13 oktabrdagi PQ-4862-son qarorlari, "O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi huzuridagi tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi faoliyatini samarali tashkil etish to'g'risida " 2021 yil 17

fevraldagi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori kabi myoriy hujjatlar shular jumlasidandir. Ushbu hujjatlarni qabul qilishdan maqsad tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, yangi tadbirkorlarni vujudga keltirish va rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, innovatsion tizimning salohiyati va samaradorligini oshirishga ko‘maklashish, innovatsiyalar uchun qulay bo‘lgan normativhuquqiy, moliyaviy va axborot muhitini yaratishdan iborat. Shuningdek, sanoatda raqobatbardoshlik va mahsuldorlikni oshirish, yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirishni rag‘batlantirish, ishlab chiqarishni ko‘paytirish va ishlab chiqarish va eksport tarkibida ulushni oshirish, innovatsion texnologiyalar va ilg‘or boshqaruvni qo‘llashni kengaytirishdir. Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish, yangi tadbirkorlarni vujudga keltirish orqali tizimning salohiyati va samaradorligini oshirishga ko‘maklashish tadqiqot ishining maqsadi hisoblanadi. Tadqiqotning vazifalari esa sanoatda raqobatbardoshlik va mahsuldorlikni oshirish bosqichlarini tadqiq qilish va uning o‘ziga xos xususiyatlarini asoslash; yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushini oshirishni rag‘batlantirish, ishlab chiqarishni ko‘paytirish va ishlab chiqarish va eksport tarkibida ulushni oshirish, innovatsion texnologiyalar va ilg‘or boshqaruvni qo‘llashni kengaytirishra ta’sir qiluvchi omillarni aniqlashdan iboratdir. Mavzuga doir adabiyotlar tahlili Ayrim mualliflarning fikricha, an’anaviy iqtisodiyot ham, boshqa asosda rivojlanayotgan yangi iqtisodiyot ham mavjud. Bizning fikrimizcha, bu ikki modelni qaramaqarshi qo‘ymasdan ikkalasining ijobiy tomonlaridan foydalanish maqsadga muvofiq bo‘ladi, chunki an’anaviy iqtisodiyot zamirida yangisi asta-sekin rivojlanib borishini namoyish etadi. Darhaqiqat, zamonaviy dunyoda innovatsiyalar ishlab chiqarish omiliga aylangani haqiqatdir. Ma'lumki, an'anaviy ravishda ishlab chiqarishning uchta omili mavjud: yer, mehnat va kapital. Ularni birinchi bo'lib J. B. Sey tahlil qilgan edi.[1] Hozirgi vaqtda bu omillar odatda tadbirkorlarning qobiliyatini va ba'zi mualliflarning fikriga ko'ra, axborot omilini ham o'z ichiga oladi va shu bilan iqtisodiyotni rivojlantirishda axborotning rolini ta'kidlaydi. Bizning fikrimizcha, tadbirkorlar imkoniyatlarini innovatsiyalar bilan almashtirish yoki ikkala yangi

omilni ham an'anaviy omillar bilan bog'lash to'g'riroq bo'ladi. Hozirgi vaqtda ishlab chiqarish omillarini o'rganish orqali tahlil chuqurroq olib boriladi va har bir omil parchalanadi. Yer yoki tabiiy omillar - tadbirkorlikning asosi sifatida foydalanish uzoq muddatli raqobatdosh ustunliklarni ta'minlamaydigan omillardir. Bundan tashqari, tabiiy resurslarning ko'p turlari qayta tiklanmaydi va bir muncha vaqt o'tgach tugashi mumkin. Boshqa tomondan, innovatsion omil amalda bitmas-tuganmas va u innovatsiyalarni keltirib chiqaradi, ularni ishlab chiqarishga joriy etish mumkin; ularning kengayishi uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ta'minlashi mumkin, chunki u hozirgi vaqtda yangi, ayniqsa rivojlangan omillarga asoslangan.

Zamonaviy dunyoda innovatsiyalar iqtisodiy taraqqiyotning ajralmas qismiga aylandi va jamiyat taraqqiyoti yo'nalishini belgilab berdi. Texnologik innovatsiyalar va raqamli transformatsiya zamonaviy tadbirkorlik muammolarini hal qiluvchi va iqtisodiy rivojlanish uchun yangi ufqlarni yaratuvchi asosiy omillarga aylandi. Doimiy o'zgarishlar davrida zamonaviy iqtisodiyot nafaqat texnologik taraqqiyot, balki jahon iqtisodiy istiqbollari uchun katalizator bo'lgan innovatsion texnologiyalar tomonidan o'zgartirilmoqda. Rivojlanish tendentsiyalarini belgilovchi, murakkab iqtisodiy muammolarni hal etish hamda tadbirkorlik va barqaror o'sish uchun yangi imkoniyatlar yaratuvchi texnologik innovatsiyalarning zamonaviy iqtisodiyotdagi o'rnini tobora ortib bormoqda.

Biz texnologik innovatsiyalar biznes o'yinlari qoidalarini qanday qayta yozayotganini va uning qabul qilinishi iqtisodiy taraqqiyot uchun qanday yangi ufqlarni yaratayotganini o'rganamiz. Texnologiyani rivojlantirish jadal iqtisodiy o'sish katalizatoriga aylanadi, innovatsiyalar raqobatbardoshlikning harakatlantiruvchi kuchiga aylanadigan muhitni yaratadi. Bugungi texnologik yangiliklar nafaqat ishlab chiqarishning yangi standartlarini belgilaydi, balki an'anaviy biznes modellarini o'zgartirib, korxonalarining bozor bilan o'zaro munosabatini inqilob qiladi.

Texnologik innovatsiyalar samarali ishlab chiqarish usullarini ishlab chiqish, mahsulot sifatini oshirish va ish jarayonlarini optimallashtirishda muhim

o‘rin tutadi. Avtomatlashtirish, sun‘iy intellekt va buyumlar internetining joriy etilishi nafaqat raqobat muhitida omon qolish, balki yetakchi o‘rinni egallashga intilayotgan korxonalar uchun asosiy omilga aylanmoqda.

Biroq, texnologik innovatsiyalarning roli uning sof iqtisodiy ta‘siridan ancha yuqori. Ular yangi bozorlarni yaratadi, ijtimoiy o‘zgarishlarni rag‘batlantiradi va jamiyatning madaniy jihatlariga ta‘sir qiladi. Iqlim o‘zgarishi va resurslardan foydalanish kabi global muammolar barqaror kelajak uchun yangi yechimlarni taklif etuvchi innovatsiyalar markaziga aylanmoqda.

Texnologik innovatsiyalar ishlab chiqarish va muammolarni hal qilishning an‘anaviy usullarini qayta ishlovchi zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylandi. So‘nggi o‘n yilliklarda texnologik innovatsiyalarga yondashuvlarda sezilarli o‘zgarishlar kuzatildi, ular hozirgi tendentsiyalarni shakllantiradi va rivojlanish istiqbollarini belgilaydi.

Bugungi kunda texnologiya yorug‘lik tezligida o‘zgarib bormoqda va bu iqtisodiy o‘sish uchun ulkan imkoniyatlar yaratadi. Biz bulutli texnologiyalar, sun‘iy intellekt, buyumlar interneti va blokcheynga o‘tishning guvohi bo‘lmoqdamiz. Ushbu texnologiyalarni o‘zlashtirgan kompaniyalar raqobatdosh ustunliklarga ega bo‘lib, yangi bozorlarni yaratadilar. Texnologik innovatsiyalar nafaqat iqtisodiyotga ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, balki biznesning yangi sohalarini ham yaratadi. Robototexnika, avtomatlashtirish va aqlli texnologiyalar samaradorlikni oshirib, yangi ish o‘rinlari yaratmoqda. Texnologiyalar rivojlanishda davom etib, biznes va jamiyat uchun yangi ufqlarni ochadi. Kvant hisoblash, biotexnologiya va ekologik barqaror texnologiyalarni rivojlantirish asosiy yo‘nalishlar bo‘ladi.

Raqamli iqtisodiyot an‘anaviy biznes modellarini qayta formatlash va jamiyat ichidagi o‘zaro aloqalarni boyitish, zamonaviy o‘zgarishlarning quvvati sifatida ishlaydi. Raqamli iqtisodiyot jismoniy jarayonlardan raqamli texnologiyalarga o‘tish bilan tavsiflanadi. Bu buyumlar interneti, katta ma‘lumotlar tahlili, sun‘iy intellekt va blokcheynning keng qo‘llanilishini o‘z ichiga oladi. Korxonalar va iste‘molchilar bugungi iqtisodiy voqelikni

shakllantirayotgan yangi imkoniyatlar va muammolarga duch kelishmoqda. Raqamli innovatsiyalar sanoatning keng doirasiga ta'sir qiladi, ishlab chiqarish usulini o'zgartiradi, mijozlar va yetkazib beruvchilar bilan o'zaro aloqada bo'ladi va xizmat innovatsiyasi uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Moliya sektoridan sog'liqni saqlash sohasigacha raqamli transformatsiya yangi biznes modellarini yaratmoqda va xizmat ko'rsatish standartlarini oshirmoqda. Raqamli transformatsiyaning qiyinchiliklari orasida kiberxavfsizlik, ma'lumotlar maxfiyligi va texnologiyalardan foydalanishning axloqiy jihatlarini ta'kidlash muhimdir. O'zgarishlarning tez sur'ati barqarorlik va raqamli muvofiqlikni talab qiladi.

Raqamli iqtisodiyotning kelajagi sun'iy intellektning jadal rivojlanishi, buyumlar internetining kengayishi va raqamli ekotizimlarning yaratilishi bilan bog'liq. Blokcheynga asoslangan tizimlar markazlashmagan biznes jarayonlarining yangi shakllari uchun asos bo'lishi mumkin.

Innovatsiyalarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash texnologiyalar va ishbilarmonlik muhitini rivojlantirishni rag'batlantirishda muhim o'rin tutadi. Davlat institutlari tomonidan innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha turli chora-tadbirlar, jumladan, grantlar ajratish, soliq imtiyozlari, innovatsion markazlar va texnoparklar tashkil etish joriy etilmoqda. Har bir vositaning samaradorligini va ularning innovatsion iqlimga ta'sirini tahlil qilish muhim jihatlardan biri hisoblanadi. Innovatsiyalar sezilarli iqtisodiy o'sishga olib kelgan davlatlarning strategiyalarini o'rganish muvaffaqiyatli dasturlarning asosiy elementlarini ochib beradi. Bu resurslarni taqsimlashda muvozanatli yondashuvni, xususiy sektor bilan samarali hamkorlikni, tadqiqot va ishlanmalarni faol qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanayotgan chora-tadbirlarning samaradorligini aniqlash ularning iqtisodiy ko'rsatkichlarga, innovatsiyalar darajasiga va mamlakat raqobatbardoshligiga ta'sirini baholashni taqozo etadi. Ushbu tahlil tadqiqot va ishlanmalarga investitsiyalarni, yangi startaplar sonini va universitetlar va sanoat o'rtasidagi hamkorlik darajasini o'lchashni o'z ichiga

oladi. Tahlillar asosida davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash strategiyasini takomillashtirish bo'yicha aniq tavsiyalar berilishi mumkin. Bu mablag'larni taqsimlash tizimiga tuzatishlar kiritish, dasturlarni monitoring qilish va baholash mexanizmlarini takomillashtirish, shuningdek, biznes va ta'lim o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga ko'maklashishni o'z ichiga oladi. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi innovatsiyalarni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi va yangi texnologiyalar va g'oyalarni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratishga yordam beradi.

Kichik va o'rta korxonalar innovatsion iqtisodiyotning muhim qismi bo'lib, ko'pincha innovatsion g'oyalar va texnologik ishlanmalarning asosiy manbalari bo'lib xizmat qiladi. Kichik va o'rta korxonalar innovatsion o'sishning yetakchilari bo'lib, iqtisodiy xilma-xillik va texnologik taraqqiyotga salmoqli hissa qo'shmoqda. Moslashuvchanlik va tez o'zgartirish qobiliyati esa kichik va o'rta korxonalarni innovatsiyalar uchun ideal saytlarga aylantiradi. Shunga qaramay, kichik va o'rta korxonalar moliyaviy imkoniyatlarning cheklanganligi, tadqiqot va ishlanmalar uchun resurslarning yetishmasligi, innovatsion loyihalarni boshqarish tajribasining yetishmasligi kabi turli muammolarga duch kelmoqda. Davlat va xususiy qo'llab-quvvatlash dasturlari, moliyaviy vositalar bilan ta'minlash, maslahat yordami va tadqiqot markazlari bilan aloqalarni osonlashtirish kichik va o'rta biznesda innovatsiyalarni rag'batlantirishning samarali strategiyasi bo'lib xizmat qiladi.

Kichik va o'rta korxonalar, hamda yirik kompaniyalar va tadqiqot institutlari o'rtasidagi hamkorlik bilim va resurslar almashinuvini osonlashtirishi, innovatsiyalar uchun imkoniyatlarni oshirishi mumkin. Hamkorlik, shuningdek, kichik va o'rta korxonalar uchun yirik innovatsion loyihalarda ishtirok etish imkonini beradi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, innovatsion iqtisodiyot murakkab mexanizm bo'lib, unda texnologik innovatsiyalar, raqamli transformatsiyalar, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hamda kichik va o'rta korxonalarining faol

ishtiroki muhim o‘rin tutadi. Shularni hisobga olgan holda quyidagi xulosalarga kelishimiz mumkin:

-Texnologik innovatsiyalar va raqamli transformatsiya zamonaviy iqtisodiyotning harakatlantiruvchi kuchi bo‘lib, hozirgi tendensiyalarni belgilab beradi va rivojlanish istiqbollarini shakllantiradi.

-Innovatsiyalarni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash innovatsiyalar uchun qulay muhit yaratishda muhim rol o‘ynaydi, samarali siyosat va chora-tadbirlarni talab qiladi.

-Kichik va o‘rta korxonalar innovatsion jarayonlarda faol ishtirok etib, iqtisodiy xilma-xillikni rag‘batlantiradi va o‘sishni rag‘batlantiradi.

Innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish davlat, biznes va jamiyatning kelishilgan harakatlarini talab qiluvchi murakkab jarayondir. Faqatgina birgalikdagi sa‘y-harakatlar va strategiyalar barqaror va innovatsion kelajakka erishadi. Texnologiyani faol tatbiq etish, tegishli davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash va biznesning barcha darajadagi ishtiroki muvaffaqiyatning asosiy komponentlari hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Mazilov E.A. Development of the industrial complex in the context of modernization of the regional economy. Vologda: ISERT RAS, 2015: 115-116.
2. Aghion, P., Jones, B.F. and Jones, C.I., 2019. Artificial Intelligence and Economic Growth. Chikago universiteti nashriyoti.
3. Kurpayanidi K. I. Digital economy as a factor of activation of foreign economic activity// Scientific-technical journal – 2022. - T. 26. – №. 11-C. 129-133.
4. Xomidov, M. (2023). Analysis of the current state of innovation implementation in improving the competitiveness of industry. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 3(2), 56-64.
5. Yudina O. N. Formation of the potential of an innovation-oriented small enterprise, taking into account the strategic direction of its development. Creative Economy. 2016; 10 (3): 16-19.

6. Kurpayanidi K. I. Institutional conditions for the development of entrepreneurship in the context of the transformation of the national economy //Economic innovations. – 2022. – Т. 24. – №. 3 (84). – С. 67-76.